

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τὸ χαμένο κείμενο, τὸ ἔργο τῆς κυρίας Νίνας Παππᾶ, εἶναι μία ὀπτική περιήγηση στὸν θαυμαστό κόσμον τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν. Ἡ σημασία τους γιὰ τὴν γνώση τοῦ ἀρχαίου κόσμου εἶναι κεφαλαϊώδης, διότι ἀφ' ἑνὸς καλύπτουν ὅλο τὸ φάσμα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀπὸ τὶς συνθῆκες μεταξὺ πόλεων ἕως τὶς ἐρωτικὰς τάσεις ἑνὸς νεαροῦ· ἀφ' ἑτέρου εἶναι γνησιώτατα κείμενα. Μεταξὺ τοῦ χαράκτη, –εἴτε σώζεται ἀκέραιη ἢ ἐπιγραφή εἴτε μικρὸ θραῦσμα τῆς εἴτε ἢ ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια εἶναι φθαρμένη–, καὶ τοῦ ἀναγνώστη δὲν ἔχει παρεμβληθεῖ κανεὶς· τὰ γράμματα ποὺ χάχθησαν ἀρχικῶς διαβάζονται καὶ σήμερα.

Οἱ ἐπιγραφές, τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ κατάλοιπα συνιστοῦν τὴν ὕλη τῆς ἱστορικῆς συνθέσεως. Ἡ δυσκολία νὰ δειχθεῖ ἡ σημασία τους, ὅσο καὶ ἡ ἐπίπονη διαδικασία τῆς μελέτης των ἔγκειται στὸ ὅτι δὲν ἔχουν ὀπτικὸ ἐνδιαφέρον. Οἱ ἐπιγραφές δὲν προσφέρουν μίαν εἰκόνα, ὅπως τὰ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, τὰ ἀγάλματα, τὰ ἀνάγλυφα καὶ τὰ ἀγγεῖα· εἶναι γράμματα, λόγος ποὺ πρέπει νὰ διαβασθεῖ. Ἀλλὰ στὸν σύγχρονον πολιτισμὸ κυριαρχεῖ ἀπολύτως ἡ εἰκόνα· καὶ εἶναι δυσμάχητη. Ὁ ὕλικὸς φορέας τῶν ἐπιγραφῶν, ὁ λίθος, τὸ μέταλλο καὶ ὁ πηλός, παρέχουν βεβαίως τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ εἶναι στοιχεῖα ὑπηρετικά· προέχουν τὰ χαραγμένα γράμματα, ὁ λόγος. Ὡστε εἶναι δυσχερέστατο νὰ προσελκύσει κανεὶς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ περιηγουμένου μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν· τὰ γράμματα εἶναι κεφαλαῖα, οἱ λέξεις συνεχόμενες, τὰ κείμενα συχνὰ μακρὰ, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἑκατοντάδες ἢ χιλιάδες γράμματα, οἱ λίθοι κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι ἀκέραιοι, ἢ ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια ἐφθαρμένη καὶ ἢ ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἄγνωστη στοὺς πολλούς. Καὶ αὐλητρίδες, ἵνα μὴ τι χεῖρον εἴπω, νὰ παραστέκονται σὲ μίαν ἐνεπίγραφη στήλη, ὁ θεατὴς δὲν θὰ παρακινήθεῖ γιὰ νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὸ διάβασμά τῆς. Χρειάζεται ὁ ἐνδιάμεσος νὰ τοῦ ἐξηγήσει πῶς μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιγραφές ἀποτυπώνεται ἡ περιπέτεια ἑνὸς παλαιότερου κόσμου, αὐτοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὸ πρῶγμα γίνεται κινδυνωδέστερο καὶ χρειάζεται τόλμη πολλήν, ὅταν ἡ ξενάγησις δὲν γίνεται σὲ ὀλίγες ἐπιγραφὰς ἐκτεθειμέναις μόναις τοῖς ἦ, τὸ σύνθετος, μεταξὺ ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων καὶ ἀγγείων, ἀλλὰ σὲ ἄλλο ὅπου βρίσκονται μόνον ἐπιγραφὰς καὶ μάλιστα χιλιάδες.

Στὸ Ἐπιγραφικὸ Μουσεῖο, αὐτὸν τὸν ἄλλο, μοναδικὸ στὸν κόσμον θησαυρὸ τῶν φθεγγόμενων λίθων, φυλάσσονται πλέον τῶν 13.500. Τὸν ἀποκείμενο στὸ Μουσεῖο ἀστέριετο πλοῦτο τῆς ἐθνικῆς κληρονομίας περιέσωσαν, ἐπροστάτευσαν, περισυνέλεξαν, διεφύλαξαν καὶ κατέστησαν τὸ πρῶτον γνωστὸ στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, χάριν τῆς Ἑλληνικῆς εὐκλείας, ὁ ἤρωος κτίστης τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας Κυριακὸς Πιπτάκης (1798-1863), ὁ Στέφανος Ἀθ. Κουμανούδης (1818-1899), ὁ Παναγιώτης Εὐστρατιάδης (1815-1888), ὁ Βασίλειος Λεονάρδος (1857-1930) καὶ οἱ ἄλλοι παλαιοὶ Ἑλληνες ἀρχαιολόγοι.

Τὸ Ἐπιγραφικὸ Μουσεῖο σκοπὸν ἔχει τὴν προστασία, συντήρηση καὶ μελέτη τῶν ἐπιγραφῶν καὶ δι' αὐτῆς τὴν προώθησι τῆς ἱστορικῆς γνώσεως τῆς ἀρχαιότητος. Εἶναι ἐπομένως τὸ κατ' ἐξοχὴν πεδίο τῆς ἐπιγραφικῆς ἔρευνας. Ἐλλοχεῖ ὡστόσο τὰ τελευταῖα χρόνια ὁ κίνδυνος νὰ ἀλλοιωθεῖ ὁ σκοπὸς τοῦ καραδοκεῖ ἡ παρενδυσία τῶν μνημείων καὶ τῶν Μουσειῶν μὲ λογῆς ἐκδηλώσεις καὶ ἐκθέσεις καλλιτεχνῶν ἀλλότριες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ὑπαγορευόμενης ἀπὸ τὴν ὅπως ἐσφαλμένη, ἀλλὰ διογκούμενη, πεποιθήσι τῶν ἐκαστοτε κρατικῶν φορέων ὅτι τὰ Μουσεῖα ὀφείλου νὰ εἶναι ἀναταποδοτικά, νὰ φέρου ἐπισκέπτες καὶ χρήματα.

Τὸν κόσμον τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Μουσειοῦ παρὰ τὴν ἐγγενῆ δυσκολία τοῦ θέματος ἐτόλμησε ἡ κ. Παππᾶ, κινούμενη ἀπὸ ὄλον ἐνδιαφέρον, νὰ ἐξεικονίσει μὲ πάθος καὶ πείσμα.

Ἐπεισε τοὺς ἐπιγραφικοὺς ποὺ ἐμφανίζονται στὴν ὀθόνη νὰ μιλήσου γιὰ τοὺς ἐνεπιγράφους λίθους καὶ τὴν ἐπιγραφικὴ ἔρευνα. Περιηγήθηκε, μὲ τὸν φακὸ τῆς, κυριώτατα στὸ Μουσεῖο ἀκόμη, σὲ τρεῖς ἐκ τῶν ἐλαχίστων φορέων διεθνῶς, ὅπου συντελεῖται ἡ μελέτη τῶν ἐπιγραφῶν, στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπιγραφικὴ Ἐταιρεία, στὴν κιβωτὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν (*Inscriptiones Graecae*) στὴν Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου

καὶ στὸ *Aleshire Center for the Study of Greek Epigraphy* τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλιφόρνιας στὸ Berkeley. Στὴν περιήγησή της ἰχνογραφεῖται ἡ ἱκανοποίηση τοῦ ἐρευνητῆ, ὅταν ἐπιτυγχάνει νὰ συμβάλει, ἔστω καὶ κατὰ μικρόν, στὴν τεκμηρίωση τῆς περιπέτειας ἐνὸς παλαιότερου κόσμου. Καταγράφεται καὶ ἡ προσπάθεια, συχνὰ καὶ ἡ ἀποθάρρυνσή του, νὰ διακρίνει τὰ ἀχνὰ καὶ ἀβέβαια ἴχνη γραμμμάτων στὴν φθαρμένη ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια· ἡ ἀβεβαιότητα καὶ ἴσως ἡ ἀμηχανία του νὰ ἐρμηνεύσει τὸ περιεχόμενο μικροῦ θραύσματος, τοῦ μόνου σωζομένου ἀπὸ μιὰ ἀκέραια στιβαρὴ στήλη· κάποτε, καὶ ἡ μόλις διαφαινόμενη πίκρα ἀπὸ μιὰν αἴσθηση ματαιότητος τῆς σπουδῆς τῶν ἀρχαίων γραμμμάτων.

«Οἱ ἀρχαιολόγοι φωτογραφίζουν τὰ ἀρχαῖα, ὄχι πρόσωπα καὶ ποτὲ τὸν ἑαυτὸ τους» ἔλεγε ὁ Νικόλαος Κοντολέων (1910-1975), σπουδαῖος ἀρχαιολόγος, παλαιὸς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ δάσκαλός μου. Τὴν ἴδια ἀρχὴ ἐπέσβευαν οἱ πλεῖστοι τῶν παλαιῶν ἀρχαιολόγων καὶ μερικοὶ νεώτεροι, ἀκόλουθοι τοῦ παλαιοῦ συρμοῦ, μετὰξὺ αὐτῶν καὶ ἐγώ.

Ἡ κυρία Παππᾶ μὲ ἔπεισε, –ἔχει τὸν τρόπο της νὰ ἐρωτᾷ–, νὰ ἀπαντήσω ἀβίαστα στὶς ἐρωτήσεις της καθὼς περιδιαβαίναμε τίς αἴθουσες τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου καὶ ὕστερα, ὄρες πολλές, στὴν βιβλιοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιγραφικῆς Ἐταιρείας νὰ τὴν ξεναγήσω στὶς ἀκανθώδεις ἀτραποὺς τῆς κοπιώδους καὶ δαπανηρικῆς χρόνου πολλοῦ ἐπιγραφικῆς μελέτης· ἐπιπλέον, μὲ «κατάφερε» νὰ ἐμφανισθῶ στὴν ὀπτική περιήγησή. Τὸ ἐπέτυχε χάριν τῆς γνωριμίας καὶ τῆς προβολῆς τῶν ἐπιγραφῶν, τὴν ὁποία τὸ ἔργο της, *Τὸ χαμένο κείμενο*, ὑπηρετεῖ ἐπαξίως.

A. Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

18.10.2019